

ATT KOMMA IGÅNG MED HISTORISKA KARTOR - ENKEL SÖKNING

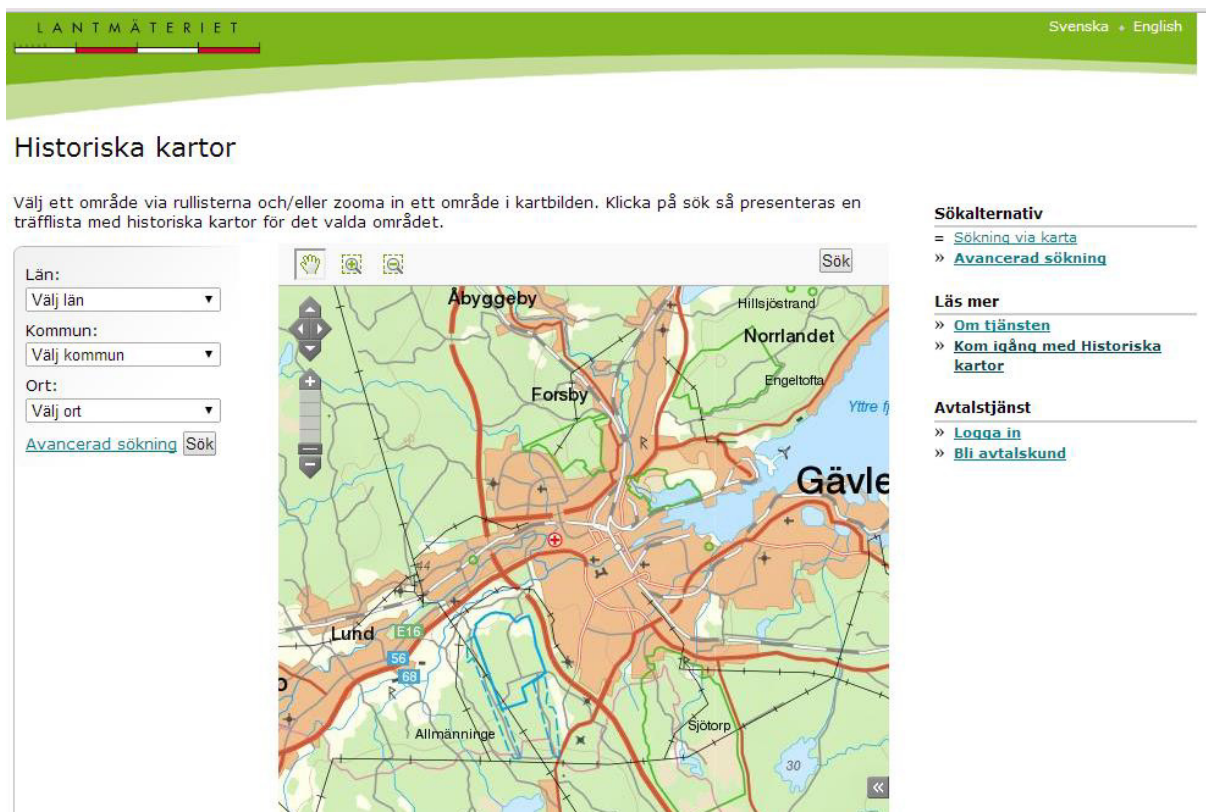
Den här handledningen är gjord för att du snabbt och lätt ska kunna ta del av de historiska kartornas allra mest basala information. Frågor som kan besvaras är av typen: -Hur brukades mitt undersökningsområde vid olika tidpunkter: åker, äng eller betesmark? -Låg området i inägan eller på utmarken? -Hur såg området ut, vad växte där m.m. när kartan gjordes? -Vilken jordart finns på platsen? -Ingick mitt område i ett större hägn? -Till vilken gård i byn hör området?

Du börjar kartstudien med att gå in på Lantmäteriets hemsida för historiska kartor:

<http://www.lantmateriet.se/historiskakartor>.

Innan du börjar söka bland kartorna, så är det viktigt att se till att du har bildvisningsprogrammet DjVu på din dator. Om du inte har det, kan du ladda ner det på den här sidan. I den blå rutan "Självservice" hittar du rubriken "Installera bildvisningsprogrammet".

1. Nu är det dags att gå till sökfunktionen. Klicka på "Till historiska kartor" i den blå rutan Självservice.
2. Med kartverket (län, kommun, närmaste större ort + inzoomningsverktyget i övre vänstra hörnet) tar du dig in till den del av Sverige du är intresserad av. Du behöver zooma dig in till den största förstoringen över ditt undersökningsområde (UO). Klicka sedan på knappen Sök uppe till höger! Så här ser vyn ut.....



3. Du får antagligen upp ett flertal olika kartor nu. Skriv ner deras nummer, vad de heter och vilket årtal de är gjorda. Du kan nu se var du ska klicka för att få upp lantmäteriakterna (= karta + beskrivning).

4. Börja med att studera de ekonomiska kartorna från 1930-40-tal och/eller 1970-80-tal. Börja med den senaste av dessa två. Du kan nu se vilken/vilka fastigheter som UO tillhör. Anteckna gärna fastighetens namn (t.ex. Österby 2:2) om du inte redan vet det. Tack vare den underliggande flygbilden kan du få en uppfattning av öppenheten i landskapet. Träd- och busktäckningen framgår ofta rätt bra. Ju mörkare färg desto mer träd och buskar. Studera gärna flygbilden lite mer detaljerat senare om det visar sig vara viktigt.
5. Gör dig sedan lite bekant med hela den by som UO ligger i. Lägg bland annat märke till gårdarnas läge, gränserna mellan fastigheterna, vägsystemet, byns yttre gränser och grannbyarnas namn. Gör gärna en enkel skiss och anteckna namnen.
6. Klicka sedan fram den yngsta av skifteskartorna. Det är ofta laga skiftet, men kan också vara enskiftet om den förstnämnda saknas.
7. När du bestämt dig vilken karta du vill titta på, så klickar du på den. Du får då upp en akt som innehåller en karta (ibland flera kartor) och en beskrivning. Kartan/kartorna kommer allra först och sedan själva beskrivningen till dessa.
8. Börja med att studera kartan över den del av byn som du vill veta mer om. Färgen avslöjar vilken markanvändning som bedrivs nu. Gul för åker, ljusgrön för bete och mörkare grön för äng. Om området saknar färg är det troligast att det är en betesmark. OBS. Skulle inte ditt UO finnas med på skifteskartan, så ligger det troligen på byns utmark. Då krävs oftast att man går vidare till den avancerade sökningen.
9. Anteckna nu de nummer på "avdelningarna" som UO består av. Avdelningarna markeras på kartan med streckade linjer. Och varje avdelning har ett eget unikt nummer.
10. Gå nu till beskrivningen och scanna snabbt igenom beskrivningen tills du hittar tabellerna där avdelningarnas nummer finns. Dessa förekommer ofta på två olika ställen i beskrivningen. Dels i en tabell med början med nr 1 och så vidare. Eller uppdelat i en tabell för resp. gård som har del i just denna "avdelning". Kolla gärna att det står samma sak på båda dessa ställen.
11. I tabellen i beskrivningen kan du också få ett kvitto på vilket markslag som ditt UO består av. Detta kan vara extra viktigt om det inte tydligt framgår av färgerna på kartan. Anteckna alla de uppgifter om området du kan få där. Främst namn och markslag, men gärna även bonitet, jordart m.m. De gårdsvisa tabellerna är ofta uppdelade efter markslag. Åker för sig, äng för sig osv.
12. Gå nu tillbaka till kartan igen. Gör dig lite mer bekant med både det aktuella området och dess närmaste omgivning. Särskilt viktigt är att uppmärksamma byns fredningssystem. En heldragen linje med två korta tvärstreck med jämna mellanrum är oftast symbolen för en hägnad. Ibland kan även två parallella linjer också betyda ett hägn. Ingår ditt UO i en större betesfålla? Eller kanske i ett stort gärde med bara slätteräng?
13. OBS. Skifteskartan visar på hur området såg ut och brukades vid året för kartläggningen. Men den är också en plan för hur skiftet ska genomföras. Raka linjer med rödfärgning visar på de nya gränser som skiftet ska resultera i. Även planerade nya vägar och vägsträckningar syns här. Dessa raka linjer är ofta utmärkta med en brun färg. Båda dessa företeelser existerar alltså inte ännu i verkligheten.
14. Om du vill veta mer går du nu till nästa karta som du fick upp vid sökningen. Använd samma metodik och börja med den karta som ligger närmast i tid från den du redan studerat. Troligen är det enskifteskartan i de flesta fall. Om någon sådan inte är gjord är det troligen storskiftet som du ska söka efter.
15. När du betat dig igenom dessa skifteskartor kanske du också ska göra en s.k. Avancerad sökning. Den görs för att försäkra dig om att du hittat alla kartor över det område som du studerar. Hur en sådan görs förklaras i lektion 2: Att komma igång med historiska kartor – avancerad sökning.